

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะเป็นหน่วยงานหลักซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนและสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งหวังจะพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีจิตสำนึก วัฒนธรรมที่ดีงามและรู้คุณค่าของความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศซึ่งเชื่อมโยงกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ มุ่งให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันในเวทีโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2555 ก : 11 - 12)

ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ของความเป็นไทย การจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องสอดคล้องสอดคล้องสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน รวมทั้งการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน การบรรลุเป้าหมายได้นั้นครูเป็นบุคลากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังหลักคิดต่าง ๆ ให้แก่เด็ก โดยครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียงและไม่พอเพียงของตนเองและครอบครัวได้และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง (ปรียานุช พิบูลสราวุธ. 2550 : 80 - 82) นอกจากนี้ ยังได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา การจัดระบบบริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 4) โดยมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2550 - 2554) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2550) กำหนดให้สถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต่ำกว่าจำนวน 80 แห่ง ระยะที่ 2 (2551 - 2552) พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและ

การบริหารจัดการจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัดเป็นจำนวน 800 แห่ง และระยะที่ 3 (พ.ศ. 2553 - 2554) พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

ที่ผ่านมาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ และมูลนิธิกัมมาจล ได้จัดการประกวดให้รางวัลแก่สถานศึกษาที่ดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิด “สถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง” และบางแห่งยกระดับสู่ “ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา” ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม จากการสัมมนาระดมความคิดเห็นในระดับภูมิภาค และการสัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2556 ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการสัมมนาระดมความคิดเห็นเวทีเด็กและเยาวชนพบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูผู้สอนเป็นสำคัญ โดยสถานศึกษาแต่ละแห่งมีระดับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกัน สถานศึกษาบางแห่งมีการดำเนินงานอย่างผิวเผินเพื่อหวังผลประโยชน์ด้านรางวัลมากกว่าเห็นคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556 ก : 130 - 131)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประโยชน์ของการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นสารสนเทศในการวางแผนบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้สถานการณ์ของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 17 ในปีการศึกษา 2558 รวมทั้งสิ้น 1,437 คน แบ่งออกเป็น โรงเรียนขนาดเล็ก 297 คน โรงเรียนขนาดกลาง 485 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ 357 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 298 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. 2558 : 12)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 17 ในปีการศึกษา 2558 รวมทั้งสิ้น 304 คน โดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan.1970 : 607 - 610) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 63 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 103 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 75 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 63 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น

1.1 เพศ

1.1.1 หญิง

1.1.2 ชาย

1.2 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็น

1.2.1 ประสบการณ์น้อย

1.2.2 ประสบการณ์มาก

1.3 ขนาดของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น

1.3.1 โรงเรียนขนาดเล็ก

1.3.2 โรงเรียนขนาดกลาง

1.3.3 โรงเรียนขนาดใหญ่

1.3.4 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตร

2.2 การจัดการเรียนการสอน

2.3 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

2.4 การจักระบบบริหารสถานศึกษา

2.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

2.6 การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชฯ ในการดำเนินชีวิตซึ่งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายใต้การประยุกต์ใช้ความรู้ และคุณธรรมที่เหมาะสม

การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนอย่างมีระเบียบแบบแผน สำหรับเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษา สาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้จัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งสอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหาภายใต้สถานการณ์จริงทั้งในและนอกสถานศึกษา มีการจัดและประเมินผล การเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการเขียนแผนแบบบูรณาการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ เน้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วม

3. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา หมายถึง การจัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่มรื่น สวยงามเหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์ สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และ ภูมิปัญญาไทย ตลอดจนส่งเสริมบรรยากาศด้านคุณธรรม โดยการจัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริม ที่เกี่ยวข้องกับดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

4. การจักระบบบริหารสถานศึกษา หมายถึง การพัฒนาโครงสร้างและกระบวนการ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นการรู้จักพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับ การเปลี่ยนแปลง โดยการกำหนดคน นโยบาย กลยุทธ์ แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่ชัดเจน มีการ

ดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมกำหนดแนวนโยบาย การวางแผน เสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและบรรยากาศภายในสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดจนร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. ด้านการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา หมายถึง การดูแล กำกับ ติดตาม การดำเนินการอย่างต่อเนื่องในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการ ภายใต้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์ พร้อมทั้งการรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะ ๆ

ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูซึ่งมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17

ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยนับตั้งแต่วันบรรจุแต่งตั้งจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น

1. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อย หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาก หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ยของประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง ประเภทของสถานศึกษา โดยยึดจำนวนนักเรียนเป็นหลักตามเกณฑ์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ แบ่งออกเป็น 4 ขนาด ได้แก่

1. โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 500 คน
2. โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 500 - 1,499 คน
3. โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1,500 - 2,499 คน
4. โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนที่มีนักเรียนมากกว่า 2,500 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยยึดแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการ (2555 ข : 7 - 12) ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา 4) การจัดระบบบริหารสถานศึกษา 5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 6) การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา และนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพประกอบ

ตัวแปรต้น

1. เพศ
 - 1.1 หญิง
 - 1.2 ชาย
2. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน
 - 2.1 ประสบการณ์น้อย
 - 2.2 ประสบการณ์มาก
3. ขนาดของสถานศึกษา
 - 3.1 โรงเรียนขนาดเล็ก
 - 3.2 โรงเรียนขนาดกลาง
 - 3.3 โรงเรียนขนาดใหญ่
 - 3.4 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

ตัวแปรตาม

- การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6 ด้าน ได้แก่**
1. การพัฒนาหลักสูตร
 2. การจัดการเรียนการสอน
 3. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
 4. การจัดระบบบริหารสถานศึกษา
 5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน
 6. การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 แตกต่างกัน

2. ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 แตกต่างกัน
3. ครูผู้สอนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 แตกต่างกัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี